

Jézso Melissza

FÉL X

Hogyan lehet egy központozás nélküli, egyetlen mondatból álló, 150 oldalas regényt színházi nyelvre lefordítani, majd abból előadást létrehozni?

Valahogy úgy, ahogyan ezt a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata tette az évad elején, Fehér Balázs Benő rendezésében. Szeptember végén mutatták be az egyfelvonásos Metaxát a színház kistermében.

„Nagy levegőt veszel, hogy elkezd, hogy belefogj a vallomásba.”¹ A történet a Farkasréttől az Erzsébet hídig, egy ártatlannak tűnő bulitól a vízbe ugrásig vezet bennünket. Vagy azon is túl: egy Balaton-felvidéki idegstanatóriumig, ahonnan Félix, az ember, aki még a madarak énekét is fisz mollban hallja, a doktornő javallatára megkezd az emlékezést. Kisebb jelenetek sora elevenedik meg a nézők szeme előtt, és bár az emlékezés ide-oda ugrál az időben, a cselekmény mégis végig követhető marad. Egy óra negyven perc után pedig kialakul a kép, a történet minden eleme összeáll – kivéve egyet. Arról kicsit később.

A díszlet ezen az ide-oda ugráláson és azok összekötésén alapszik. (Díszlettervező: Izsák Lili; Díszlettervező asszisztens: Mihály Katalin-Sára.) A szabadon átalakítható kisteremben a közönség ezen az előadáson a téglalap két hosszanti oldalán ül. A téglalap két végében egy-egy dobogószínpad helyezkedik el, és a kettő között végigfutó hosszú út szintén a játéktér része. Egy alkalommal még egy motor is átrobog a lábunk előtt. A jobbomon letisztult, steril szoba fehér falakkal, ablakkal, a másik oldalamon kert, műanyag asztal, székek. A kezdet és a vég, a buli helyszíne és az idegstanatórium. A néző benne ül az előadásban, minden mozdulat rettentő közel, szinte az arcában történik. Nehéz volna érzelmileg kivonni magunkat a történetből.

Nemcsak az időben, hanem térben is ugrálnak a szereplők – néha akár egy kontinensnyit is. Ugyanaz a szoba és kert az előadás folyamán különböző helyszíneket jelenít meg, a kert hol temető, hol Starbucks, a szoba hol budapesti, hol New York-i. A Félixre lavinaként zúduló történet az őt alakító *Varga Balázs* közvetlenül hozzánk szóló narrációja által bontakozik ki. Egyfelől a két nő iránti végzetes szerelem, a meg nem történt esküvő, a terhesség, a véres óvszer, a vetélés. Másfelől Félix örületet súroló – hallucinációi? A vasevő ember, a férfi, aki anyajuhvá akarja operáltatni magát,

a macsó víziló, a szőrszoba... Ha Félix beszélni kezd élete egyik szereplőjéről, az hirtelen meg is jelenik, és megelevenedik előttünk a színpadon a múltbéli esemény. Ez a narráció vezeti végig az eseményeket, ami mellé kapunk bőven érzelmi reflexiót is. Például a rózsaszínű fényben a szerelmes pár: Marina és Félix lassítva táncol – közben Félix érzelmek egész viharát zúdítja ránk. A rendező különösen figyel arra, hogy a néző elmélyüljön a történetben, például az előbb említett táncjelenettel, amelyből váratlanul kiránt a zenét felváltó hirtelen csend, és már sodródunk is tovább az emlékek folyamában. Az előadás kulcsa ez a behúzó-kitaszító stratégia, a ritmus. Jelentősége van, hogy a narráció a jelenet előtt, után vagy közben jelenik meg – ez feszültséget okoz, akár komikus, akár tragikus helyzetet idéz elő. Az eseményeknek, a szereplőknek koreográfiája van.

Tragikomikus emléktutás – nevezi meg az előadás színlapja a műfajt, és a szerző, Garaczi László, valamint a rendező iróniája valóban egyszerre megrendít és megnevetett, például: a temetésre érkező gyásznép zokogása komikussá válik attól, hogy kórusszerű. Garaczi szóhasználata gyönyörű és nagyon képies: láttatja a cselekményt. Ám nemcsak a szöveg, hanem az előadásban megjelenő képek is kifejezők, például: a bőr a bőrön fekvő pár látványa szeretkezés után.

Most a „kivéve egyről”. Az előadás alatt nincs idő, sem lehetőség – a ránk zúduló sűrű, apró, cikázó jelenetek miatt –, hogy végiggondoljuk, biztosan Félix élte túl, és meséli el a történetet? Hazafelé menet, a (jó) színház után elgondolkodik az ember... Amikor a doktornő megkérdezi Félixet, hogy egyedül ugrott-e le a hídról, ő igennel válaszol, később azonban azt mondja: Zsolttal együtt. Végül is melyikük élte túl? Melyikük számára gyógyulás ez az emlékezés? Kezdetben említi is Félix, hogy Zsolt szeretett más néven bemutatkozni az embereknek. Lehetséges, hogy Zsolt számára menekülés Félix karakterének felvétele? Mint ahogy Félix számára a Metaxa jelenti a menekülést a felelősségteljes kapcsolatokból. A zárómonológ egy részét Zsolt mondja: szeretné megérteni Félixet. Talán Zsolt Félix egy kivetülése, alteregója? Valószínű, ha belegondolunk, hogy jelenleg egy szanatóriumban van. A szereplő neve is felvet pár kérdést. Félix. Fél X. Ki lehet a másik fele? Talán valamelyik nő vagy esetleg Zsolt? Az X mindenképpen névtelenséget sugall. Találkoznak valaha ezek a fél X-ek?

Az egész előadást átjárja a Maddox-módszer. Félix azt állítja: ha a zenészeket megfosztják hangszerüktől, és hónapokig csak mozgásokat gyakorolnak a tükör előtt, ujjukat, karjukat, testüket tornáztatják, feszítik, hajlítgatják, akkor a végén hallani kezdik a hangokat, hallani kezdik a zenét,

amelyet a semmiből csálnak elő táncoló testrészeikkel. Ezt a módszert kezdi el alkalmazni Félix az élete minden területén, a végén már maga sem tudja, mi igaz, mi nem – a nézőtéren ülők legalábbis biztosan nem. Az előadás egy szubjektív emlékezőfolyam. Figyelmeztetést is kapunk a szereplőktől: „Ugyanezt a módszert ki lehet terjeszteni mindenre. Minden hétköznapi és nem hétköznapi tevékenységre. Képzeltbeli séta a madárzajos parkban, mely kárpótolt az igaziért, mely tele van váratlan és kellemetlen meglepetésekkel: eltaposott csiga az ösvényen, szúnyogfelhők, édeskés búz... A kiterjesztett Maddox-módszer lényege, hogy a sétát a szobádban maradvá, pusztán az elmédben, képzeltbeli úton teszed meg. A dolog nélkül foglalatostokodsz a dologgal. Mű nélküli szépség, hit isten nélkül, barátság barát és hűség nélkül, élvezet csömör, lélek jellem, szeretet érzés nélkül, döntés következmények nélkül, elválás szakítás nélkül, szerelem társ nélkül. Ha eleget gyakorolod a tett nélküli cselekvést, működésbe lép a Maddox-hatás, és élni kezdesz. Legalábbis azt hiszed.”²

Ha legközelebb a Balaton partján egy Félix-szerű figurával találkozol, ne habozz megkérdezni tőle: Te ki vagy, Félix?

Az írás a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem II. év teatrológia szak Színházi szaksajtó tantárgyának keretében készült. Irányító tanár: Boros Kinga.

JEGYZETEK

¹ Idézet Fehér Balázs Benő szövegkönyvéből. <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/garaczi-laszlo-feher-balazs-beno-metaxa-tragikomikus-emlektazas.html>

² Idézet Fehér Balázs Benő szövegkönyvéből. <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/garaczi-laszlo-feher-balazs-beno-metaxa-tragikomikus-emlektazas.html>